ПРАЛЕТАРЫІ УСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Гомельскі універсітэт

ОРГАН ПАРТКОМА, РЭКТАРАТА, КАМІТЭТА ЛКСМБ
І ПРАФКОМАЎ ГОМЕЛЬСКАГА ДЗЯРЖАЎНАГА УНІВЕРСІТЭТА

№ 20 (620) | Субота, 7 чэрвеня 1986 года | Газета заснавана ў верасні 1969 года. Выходзіць раз у тыдзень | Цана 2 кап.

НА ЗАВОЧНЫМ ФАКУЛЬТЭЦЕ — УСТУПНЫЯ ЭКЗАМЕНЫ

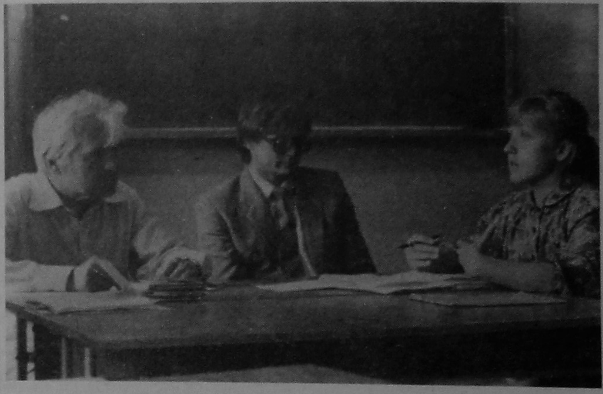

Амаль палавіна спецыялістаў, якіх выпускае цяпер наш універсітэт, набываюць вышэйшую адукацыю без адрыву ад вытворчасці.

752 чалавекі пажадалі вучыцца на завочным факультэце і сёлета. Гэта значна больш, чым у папярэднія гады. Па некалькі абітурыентаў на адно месца на спецыяльнасці «гісторыя», «фізічнае выхаванне», «біялогія», «руская мова і літаратура». Сярод паступаючых — нямала закончыўшых педагагічныя вучылішчы і маючых пэўны педагагічны стаж. З імі праводзілася субяседаванне, пасля якога 77 абітурыентаў былі залічаны на завочны факультэт без уступных экзаменаў.

Зазначым, што ўступныя экзамены на спецыяльнасці «эканоміка працы» і АМАЭІ, будуць праводзіцца ў верасні.

Упершыню прыём студэнтаў ажыццяўляецца па новых правілах. Абітурыенты здаюць толькі тры экзамены. Многія з іх паказваюць добрае веданне праграмнага матэрыялу.

НА ЗДЫМКАХ: 1. Экзамен па гісторыі СССР здае выпускніца СШ № 42 г. Гомеля Святлана Міронава, якая працуе цяпер старшай піянерважатай у Камунарскай сярэдняй школе Буда-Кашалёўскага раёна. Экзаменатары дацэнт А. А. Рубан і асістэнт В. І. Сычоў з кафедры гісторыі СССР і БССР ацанілі яе адказ адзнакай «добра». 2. Тры гады працоўнага стажу ў рабочай завода «Гомсельмаш» Ларысы Сталяровай. І яна захацела вучыцца на завочным факультэце ГДУ. Свой першы экзамен — па рускай мове і літаратуры — Ларыса таксама здала на «добра».

Фота **Н. Кір'янавай.**

АБМЯРКОЎВАЕМ ПРАЕКТ ЦК КПСС «АСНОЎНЫЯ НАПРАМКІ ПЕРАБУДОВЫ ВЫШЭЙШАЙ І СЯРЭДНЯЙ СПЕЦЫЯЛЬНАЙ АДУКАЦЫІ Ў КРАІНЕ».

НОВЫЯ ГАРЫЗОНТЫ АДУКАЦЫІ

Праект ЦК КПСС «Асноўныя напрамкі перабудовы вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі ў краіне» выклікаў вялікую зацікаўленасць вучоных, выкладчыкаў, супрацоўнікаў, студэнтаў і аспірантаў усіх ВНУ, калектываў сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў, шырокай грамадскасці. Гэтага дакумента чакалі даўно і па зразумелых прычынах. Вышэйшая і сярэдняя спецыяльная адукацыя краіны ў многіх адносінах аказалася ў застоі, аб чым гаварылася ў Палітычным дакладзе ЦК КПСС на XXVII з'ездзе партыі. Само жыццё прадыктавала ўнесці ў яе пастаноўку істотныя змяненні. Яны знайшлі сваё адлюстраванне ва ўсіх дзесяці раздзелах праекта. На першы план пастаўлена задача, каб вышэйшая і сярэдняя спецыяльная школа ў новых умовах садзейнічалі ўсямернаму паскарэнню сацыяльна-эканамічнага развіцця краіны. Для гэтага прадугледжваецца забяспечыць інтэграцыю адукацыі, вытворчасці і навукі, на новую вышыню ўзняць якасць падрыхтоўкі і камуністычнага выхавання спецыялістаў, палепшыць састаў навуковых і навукова-педагагічных кадраў, правесці шэраг іншых важных мерапрыемстваў. Неперераацэннае значэнне будзе мець узмацненне ролі вышэйшай школы ў павышэнні кваліфікацыі і перападрыхтоўкі спецыялістаў, тэхнічнае пераснашчэнне ВНУ і сярэдняй спецыяльнай школы, удасканальванне кіравання ўсімі звеннямі адукацыі.

У праекце «Асноўных напрамкаў перабудовы вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі ў краіне» асаблівая роля адводзіцца універсітэтам як вядучым навучальным і навуковым цэнтрам усіх рэгіёнаў СССР. Трэба сказаць, што рэктарат, партком, грамадскія арганізацыі Гомельскага дзяржуніверсітэта ўжо не першы год мэтанакіравана працуюць над пытаннямі і праблемамі, вырашэнне якіх у адпаведнасці з праектам ЦК КПСС стала неадкладнай жыццёвай неабходнасцю.

Адным з галоўных пытанняў у рабоце ВНУ з'яўляецца правільны выбар спецыяльнасцей і спецыялізацый. На працягу многіх гадоў наш універсітэт працаваў над адкрыццём у ГДУ спецыяльнасці 0640 «аўтаматызацыя і механізацыя працэсаў апрацоўкі і выдачы інфармацыі» на фізічным факультэце. Адкрыццё гэтай спецыяльнасці цалкам адпавядала б пастанове ЦК КПСС «Аб мерах па павелічэнню вытворчасці і шырокаму прымяненню аўтаматычных маніпулятараў у галінах народнай гаспадаркі» і іншым пастановам па развіццю робататэхнікі. Па названай спецыяльнасці быў распрацаваны вучэбны план са спецыялізацыямі «інфармацыйныя банкі», «інфармацыйныя сістэмы», «інтэгральныя робаты» і інш. Усе неабходныя матэрыялы былі адпраўлены ў Мінвуз СССР. На жаль, на адкрыццё новай спецыяльнасці мы атрымалі адмоўны адказ.

У праекце ЦК КПСС указана на неабходнасць адкрыцця крайне патрэбных новых спецыяльнасцей. Цяпер у Мінвузе СССР на зацвярджэнні знаходзіцца вучэбны план новай спецыяльнасці «фізічная метралогія». Спадзяемся, што пытанне будзе вырашана станоўча. Адной з іх у нашым універсітэце магла б стаць і «псіхалогія» са спецыялізацыямі «інжынерная псіхалогія», «псіхалогія працы» і «сацыяльная псіхалогія».

Трэба сказаць, што іншы раз мы сутыкаемся з неабходнасцю адкрыцця новых спецыялізацый, не прадугледжаных вучэбнымі планамі. Спашлюся на прыклад. Па спецыяльнасці «эканоміка працы» у нашым універсітэце спецыялізацыі вучэбным планам не вызначаны. Між тым, прадпрыемствам патрабуюцца эканамісты рознага профілю. Выйсце было ў адкрыцці новых эканамічных спецыяльнасцей, што вырашалася з вялікай цяжкасцю. На самой жа справе многія эканамічныя спецыяльнасці адрозніваліся адна ад другой толькі па спецыялізацыі. І вельмі правільна прадугледжана праектам ЦК КПСС недапушчэнне драбнення спецыяльнасцей.

На нашу думку, наспела неабходнасць паглыбленага перагляду вучэбных планаў, пашырэння сістэмы спецыялізацый. Разумна з'яднаць блізкія спецыяльнасці ў адну, але з багатай колькасцю спецыялізацый. Варта дазволіць універсітэтам адкрываць індывідуальныя спецыялізацыі з асаблівасцямі рэгіёна. Найбольш важна гэта ў тых выпадках, калі ёсць патрэба ў спецыялістах, а адпаведнай спецыяльнасці зусім няма (напрыклад, фізіка трэння і зносу.)

У нашым універсітэце праводзіцца значная і разнастайная работа па паляпшэнню падрыхтоўкі студэнтаў педагагічных спецыяльнасцей. Кардынальнымі сталі два новаўвядзенні. Па-першае, у апошнія гады за кошт вучэбных гадзін, якія адводзяцца на спецыялізацыю, уведзены рад дадатковых курсаў па педагогіцы і псіхалогіі. Па-другое, на больш якасную аснову пастаўлена арганізацыя педагагічнай практыкі студэнтаў. Акрамя таго, прадугледжаны канкрэтныя меры па далейшаму развіццю навукова-даследчай работы будучых педагогаў.

Нельга не сказаць яшчэ аб адным. Кадры для школ рыхтуюць педінстытуты і універсітэты. Апошнія — для старэйшых класаў мнагакамплектных гарадскіх і сельскіх школ. З улікам гэтых абставін павінны распрацоўвацца і вучэбныя планы педагагічных спецыяльнасцей, якія варта ў пераліку спецыяльнасцей аб'яднаць у адну групу — «педагагічныя спецыяльнасці». У старэйшых класах цяпер вывучаецца новая дысцыпліна — па інфарматыцы і вылічальнай тэхніцы. Аднак выкладчыкаў па ёй чамусьці рыхтуюць педінстытуты. Гэта нічым не абгрунтавана. Перакананы, што спецыялістаў такога профілю павінны выпускаць універсітэты.

Газетны артыкул не дазваляе спыніцца на ўсіх палажэннях развіцця вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі краіны, шырока асветленых у праекце ЦК КПСС. Аднак для кожнага ясна: перад ВНУ і сярэднімі спецыяльнымі навучальнымі ўстановамі цяпер адкрываюцца новыя перспектыўныя гарызонты. Мы павінны будзем прыкласці ўсе намаганні, каб у самыя сціслыя тэрміны ажыццявіць пастаўленыя партыяй задачы.

Л. ШАМЯТКОЎ,
прарэктар ГДУ
па вучэбнай рабоце, прафесар, член-карэспандэнт
АН БССР.

НА ЭТАПЕ ПЕРАМЕН

У праекце ЦК КПСС звяртае на сябе ўвагу буйнамаштабны і комплексны характар намячаемай перабудовы вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі. Важнейшы напрамак і асноўны рычаг перабудовы — яго цяснейшая інтэграцыя з вытворчасцю і навукай, пераход да новых прынцыпаў іх узаемадзеяння. У праекце ЦК КПСС адзначаецца, што «першачарговая задача — ажыццявіць рашучы паварот ад масавага, валавага навучання да ўзмацнення індывідуальнага падыходу, развіцця творчых здольнасцей будучых спецыялістаў, абапіраючыся на іх самастойную ра[illegible] формы і метады навучання: семінарскія і практыч[illegible]ыя заняткі, дыскусіі, мадэліраванне вытворчых і практычных сітуацый». Асновай паляпшэння падрыхтоўкі спецыялістаў, важным рэзервам паскарэння навукова-тэхнічнага прагрэсу названа ўсямернае развіццё вузаўскай навукі. Прадугледжана і тэхнічнае пераснашчэнне вышэйшай школы, кардынальнае рашэнне комплексу пытанняў умацавання яе матэрыяльна-тэхнічнай базы.

Асобны раздзел «Асноўных напрамкаў перабудовы вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі ў краіне» прысвечаны задачам выхавання ідэйна сталых, грамадска актыўных спецыялістаў. У ВНУ і сярэдніх спецыяльных навучальных установах неабходна значна ўзмацніць работу па ідэйна-тэарэтычнаму, працоўнаму і маральнаму выхаванню моладзі, грамадзянскаму станаўленню будучых спецыялістаў. Прадстаіць істотна ўзняць ідэйна-тэарэтычны і метадычны ўзровень выкладання марксізму-ленінізму як непарушнай асновы фарміравання навуковага светапогляду савецкага спецыяліста. У праекце ЦК КПСС прызнана мэтазгодным распрацаваць адзіныя вучэбныя праграмы па грамадскіх навуках для розных тыпаў ВНУ, выдаць новыя падручнікі і ўстанавіць дзяржаўны экзамен па марксізму-ленінізму. Неабходна поўнасцю выкараніць усё яшчэ маючыя месца ў выкладанні грамадскіх навук начотніцтва і дагматызм, схаластычнае тэарэтызаванне, чуйна і аператыўна рэагаваць на перамены, якія адбываюцца ў жыцці. Важнейшая задача грамадазнаўцаў — павысіць якасць лекцый, лепш асвятляць у іх вузлавыя пытанні тэорыі, практычныя задачы грамадскага развіцця, унутранай і знешняй палітыкі КПСС. У лекцыях і на семінарскіх занятках па гісторыі КПСС, марксісцка-ленінскай філасофіі, палітычнай эканоміі і навуковаму камунізму неабходна глыбей раскрываць змест работ класікаў марксізму-ленінізму, гістарычныя рашэнні XXVII з'езда КПСС, шырока выкарыстоўваць праблемны метад, цясней увязваць тэорыю з жыццём, паўней улічваць профіль ВНУ і спецыяльнасці, умела і комплексна прымяняць розныя метады актывізацыі пазнавальнай дзейнасці студэнтаў. Якасць выкладання грамадскіх навук істотна павысіцца, калі вынікі навуковых даследаванняў выкладчыкаў будуць шырока выкарыстоўвацца ў вучэбным працэсе. Неабходна і актыўнае прыцягненне студэнтаў да выканання навуковых даследаванняў па дзяржбюджэтных і гаспдагаворных тэмах кафедр грамадскіх навук. Далучэнню студэнтаў да навуковых даследаванняў будзе садзейнічаць і іх актыўны ўдзел у рэгулярна праводзімых Усесаюзных аглядах-конкурсах студэнцкіх работ па грамадскіх навуках і гісторыі міжнароднага маладзёжнага руху.

У вырашэнні намечаных праектам ЦК КПСС задач па выхаванню ідэйна сталых, грамадска актыўных спецыялістаў узрастае роля кафедр грамадскіх навук, значэнне каардынацыі іх работы ва ўсіх галінах дзейнасці. Таму ў раздзел V «Асноўных напрамкаў перабудовы вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі ў краіне» мэтазгодна ўвесці палажэнне: **«Узмацніць каардынацыю вучэбнай, вучэбна-метадычнай, навукова-даследчай і палітыка-выхаваўчай работы кафедр грамадскіх навук ВНУ, актывізаваць дзейнасць Саветаў кафедр грамадскіх навук».**

У. БОНДАРАЎ,
загадчык кафедры палітэканоміі, дацэнт.

АТРЫМАЛІ ДЫПЛОМЫ

У філіяле універсітэта марксізму-ленінізму АК КПБ пры ГДУ завяршыўся навучальны год. Больш 20 выкладчыкаў эканамічнага, фізічнага і геалагічнага факультэтаў, кафедр замежных моў сталі яго выпускнікамі. У мінулы аўторак ва ўрачыстай абстаноўцы ў абласным Доме палітасветы ім уручаны дыпломы аб набытай вышэйшай палітычнай адукацыі.

ВІНШУЕМ!

Рэктарат, партком, грамадскія арганізацыі універсітэта, дэканат гісторыка-філалагічнага факультэта, кафедра рускага, агульнага і славянскага мовазнаўства горача віншуюць асістэнта гэтай кафедры ЦІМАШЭНКА Алену Іванаўну з паспяховай абаронай дысертацыі на атрыманне вучонай ступені кандыдата філалагічных навук.

З ПАЧУЦЦЁМ ПАРТЫЙНАЙ АДКАЗНАСЦІ

Сёлетні выпускнік аддзялення беларускай і рускай мовы і літаратуры завочнага факультэта ГДУ Пётр Жураў абраў тэмай сваёй дыпломнай работы творчасць нашага земляка народнага пісьменніка БССР, Героя Сацыялістычнай Працы І. П. Шамякіна. Нядаўна студэнт вярнуўся з Мінска, дзе сустракаўся з пісьменнікам і меў з ім гутарку аб праблемах развіцця беларускай літаратуры, крытыкі на сучасным этапе, аб здабытках творчай моладзі рэспублікі і інш.

Сёння мы змяшчаем гутарку П. Журава з І. П. Шамякіным.

— Бягучы год багаты на значныя падзеі. Адбыўся XXVII з'езд нашай партыі, XXX з'езд КПБ, IX з'езд пісьменнікаў Беларусі. 31 студзеня Вам, Іван Пятровіч, спаўнілася 65 год. Які ўплыў на Вашу творчасць зрабіла ўсё гэта?

— Сказаць, што я паспеў ужо канкрэтна ажыццявіць у творчасці гэтыя апошнія вялікія рашэнні, галоўным чынам, партыйных з'ездаў, дэлегатам якіх я быў, нельга. Чаму? За такі кароткі час пісьменніку-празаіку, пісьменніку-раманісту адгукнуцца на ўсе гэтыя рашэнні практычна нялёгка. Магчыма, паэт, а таксама публіцыст, дакументаліст маглі б адгукнуцца хутчэй. Я пакуль што канчаў свой раман «Зеніт». Займаюся і публіцыстыкай. Я магу толькі адно сказаць: XXVII з'езд зрабіў на мяне надзвычай вялікае ўражанне і прымусіў задумацца над многімі праблемамі і жыцця, і літаратуры. Давялося перагледзець і свае адносіны да многіх з'яў жыцця і літаратуры, адносіны да іх маіх калег, беларускіх пісьменнікаў. Відавочна, на XXVII з'ездзе партыі вялася надзвычай шчырая, адкрытая, крытычная і вельмі самакрытычная размова пра ўсе недахопы ў нашай эканоміцы, у сферы духоўнага жыцця нашых людзей і сферы мастацтва таксама. Думаючы пра ўсё пачутае на з'ездзе, я прыйшоў да высновы, што, сапраўды, для таго, каб карэнным чынам псіхалагічна перабудавацца як мага хутчэй, відаць, патрэбен іменна вось такі рашучы крок. Ён неабходны і для партыйных, савецкіх работнікаў, і для гаспадарнікаў, кіраўнікоў буйных аб'яднанняў, заводаў, фабрык, шахт, будоўляў. Ён патрэбен і для нашага брата, пісьменніка,— і нам не пашкодзіць псіхалагічна перабудавацца. Я не скажу, што мы хутка так перабудуемся і хутка адшукаем новыя канфлікты і новы погляд на наша жыццё. Відаць, у нас гэта можа праходзіць больш пакутліва, чым у эканамістаў, гаспадарнікаў, але гэта неабходна.

—Якія, на Ваш погляд, праблемы існуюць на сучасным этапе развіцця літаратурнага працэсу ў Беларусі?

— Праблемы, якія ўзнімаліся на IX з'ездзе пісьменнікаў Беларусі, асветлены ў выступленнях дэлегатаў. Як я іх разумею? Што з'яўляецца нашай галоўнай праблемай? Беларуская літаратура, у прыватнасці, раманістыка, нядрэнна напісала пра вайну. Пра вайну ў нас ёсць добрыя творы, асабліва ў жанры прозы, і іменна гэтымі творамі мы выйшлі да ўсесаюзнага чытача і ў пэўным сэнсе на сусветны кніжны рынак. Іменна творамі пра вайну, яшчэ раз падкрэслю. На вялікі жаль, творы аб сучаснасці на гэтых нашых выстаўках, міжнародных кірмашах не карысталіся такім жа попытам. І таму, відаць, першая праблема ўсё-такі — набываць і тут значны вопыт, глыбей паказваць наша сучаснае жыццё, сучасныя канфлікты, сучаснага чалавека з усім яго складаным духоўным светам, з усімі праблемамі, якія ўзнікаюць перад ім. Разам з тым, хоць я і гатовы псіхалагічна перабудавацца, але лічу, што магістральны курс і метад, які названы сацыялістычным у нашай літаратуры, павінен быць захаваны. Трэба смялей гаварыць пра тыя недахопы, якія маюцца ў жыцці, але ўсё-такі стварэнне станоўчага вобраза ёсць і будзе генеральным напрамкам усёй літаратуры і, у прыватнасці, кожнага з нас, хто прысвяціў сябе служэнню гэтай літаратуры.

— Беларуская савецкая літаратура дасягнула сталасці, асабліва ў пасляваенны час. Але ў апошнія гады з'явілася не так многа твораў, якія сталі літаратурнай з'явай, важным мастацкім адкрыццём. У чым тут справа?

— Пытанне пастаўлена не зусім правільна, не канкрэтна. Што ж, я павінен біць сябе ў грудзі, пасыпаць галаву попелам і гаварыць, што я нічога не напісаў? І мае калегі — таксама нічога не напісалі? Гэта было б няправільна. Пісалася многа цікавага. Пра гэта сведчаць прэміі і саюзныя, як, скажам, нядаўняя Ленінская прэмія В. Быкаву, Дзяржаўная — П. Панчанку, прысуджаная некалькі гадоў назад. Яшчэ раней Ленінскія прэміі прысуджаліся Танку і Броўку. А былі ж яшчэ Дзяржаўныя прэміі нашы, беларускія, якія мы прысуджаем раз у два гады. Справа нават не ў Дзяржаўных прэміях. Публікацыі, пераклады лепшых твораў беларускай літаратуры на рускую мову, на іншыя мовы, мовы сацыялістычных краін і нават на мовы свету — гэта сведчанне таго, што наша літаратура мае ўсё-такі пры ўсёй нашай самакрытычнасці ў святле рашэнняў XXVII з'езда партыі — неблагія набыткі. Наша літаратура выглядае ва ўсякім разе не горш за іншыя літаратуры, больш сталыя і з большым вопытам.

Канешне, мы нямала пішам і пра сучаснасць, але не без недахопаў. Больш пішам пра інтэлігенцыю, чым пра рабочы клас, пра калгаснікаў. Дарэчы, гэта характэрна для ўсёй савецкай літаратуры. Нам жа зусім недаравальна, што мы мала сталі пісаць пра вёску: беларуская літаратура — традыцыйна сельская літаратура. Распрацоўка сельскай тэматыкі пачата яшчэ Багушэвічам, Купалам і Коласам. Многія беларускія пісьменнікі 20—30-х гадоў узраслі менавіта на сельскай праблематыцы. Мы пра сяло пісаць сталі мала, таму што не дабіраемся туды, адарваліся ад яго і можам толькі паўздыхаць: як там хораша, а ехаць туды не вельмі рвемся.

У асэнсаванні сучаснасці пэўныя заслугі мае паэзія. Аднак, свае недахопы ёсць і ў яе. Паэзія, па-мойму, стала залішне інтымнай. Ёй якраз не хапае высокіх грамадзянскіх матываў, пафасу баявога, рэвалюцыйнага, не хапае традыцый Маякоўскага.

Але сама па сабе паэзія, калі глядзець з боку чыста мастацкага, зрабіла крок наперад, узровень яе вырас. Гэта можна сказаць і пра нашу драматургію. Факт пастаноўкі п'ес двух маладых беларускіх драматургаў А. Дударава і А. Кудраўцава у лепшых тэатрах краіны (МХАТ, Малы, Ленінградскі драматычны) радуе. Гэта ўсё-такі паказчык: не кожная рэспубліка гэтым можа пахваліцца. Сёння, ва ўсякім разе.

— Даўно стала крылатым сцвярджэнне, што па ўзроўню прозы мяркуюць аб сталасці літаратуры. А ад літаратуры залежаць поспехі ў іншых галінах мастацтва. Што Вы наконт гэтага скажаце?

— Ад літаратуры залежаць нават такія жанры, такія далёкія віды мастацтва, як музыка і выяўленчае мастацтва. Можа дрэнна, што нас мала чытаюць, каб чыталі, было б больш фантазіі ў жывапісу, у скульптараў. Музыка таксама не можа быць без літаратурнай асновы, без тэкста песні, без лібрэта.

Калі гаварыць і параўноўваць, то я, напрыклад, чыстую літаратуру пакуль што пры ўсіх яе недахопах стаўлю вышэй, чым, дапусцім, кінамастацтва, асабліва наш «Беларусьфільм».

І тэатр наш. Нягледзячы на тое, шо я перад гэтым назваў прозвішчы Дударава, Кудраўцава, нагадаю ў дадатак п'есы Макаёнка і Крапівы. Усё-такі ў апошні час наш беларускі тэатр адваротна здаў пазіцыі. Ён перастаў быць нацыянальным. Шэкспіра ўмеюць ставіць ва ўсім свеце. А ты знайдзі беларускую п'есу або папрацуй з беларускім пісьменнікам. Ды так, каб спектакль атрымаўся на ўзроўні літаратурнай асновы.

— Вы з'яўляецеся пісьменнікам сучаснай тэмы. Якія цяжкасці выпадаюць на пісьменніка, які піша на гэтую тэму?

— Я ўжо добрых гадоў 8 не пішу пра сучаснасць, таму што многа часу ў мяне заняла праца над раманам гістарычным «Петраград—Брэст». Гісторыка-рэвалюцыйная тэма складаная і новая для мяне, таму што гістарычных рэчаў я не пісаў. А пасля гэтага я ўжо роўна тры гады працую над раманам пра вайну. Праўда, там ёсць выхад і ў нашы дні, але зноў-такі закранаецца жыццё інтэлігенцыі. Але ў асноўным гэта раман пра вайну, пра зенітную часць, і я сам служыў у зенітнай часці, і, галоўным чынам, пра лёс тых дзяўчат, якія ваявалі нароўні з мужчынамі. Таму гаварыць пра нейкія складанасці я магу толькі арыентуючыся на творы сучасных пісьменнікаў, якія я, на вялікі жаль, у сувязі з хваробай вачэй, не так многа зараз чытаю. Але я магу паўтарыць тое, што казаў у пачатку, адказваючы на іншыя пытанні. Не хапае глыбіні ў творах пра сучаснасць, шырокага бачання свету. Канешне, пра вайну пісалі 40 гадоў, накоплены вялікі вопыт. Ці ж варта здзіўляцца, што ў асэнсаванні сучаснасці ў нас такія нячастыя ўдачы? Але я перакананы, што сучаснасць дае цікавыя тэмы і вельмі цікавыя характары. Шкадую, што мае маладыя калегі, поўныя сіл і энергіі, гэта не выкарыстоўваюць, не дабіраюцца да асноў жыцця. Жывём мы ў Мінску — вялікім прамысловым горадзе. А хто з пісьменнікаў або празаікаў бывае на заводах, фабрыках, у інстытутах? Зрэдку дабіраюцца дакументалісты Якавенка, Казловіч. А мы, «грэшным дзелам» заглядваем туды не так ужо часта. Гэта наш, я лічу, асноўны недахоп, але гэта асобая тэма. Гэта недахоп усяго выхавання маладых пісьменнікаў і ўсёй арганізацыі нашага жыцця і нашай работы.

Інфармаванасць у нас слабая. Пісьменнік павінен быць інфармаваны асабліва, бо інфармаваны чалавек — смелы.

— Якую перавагу мае пісьменнік сучаснай тэмы перад іншымі пісьменнікамі?

— Я думаю, што перавагі ён не мае. Разведчыкам цяжэй. Перавагу пакуль што мае той, хто піша на ваенную тэму, таму што яна больш асвоена, накоплены больш вопыт, усё адстаялася і пісаць можна з большай смеласцю, чым на тэму сучасную. Тут ужо менш, чым у тэму сучаснасці, умешваецца, дапусцім, рэдактар. Ды і ў кожным з нас сядзіць свой рэдактар. Калі пачынаеш пісаць пра сучаснасць, нявольна пачынаеш вострыя вуглы абыходзіць. Гэта недахоп, канешне, не агульны. Так што пераваг няма. Хоць яны павінны быць. Па логіцы, калі мы хочам зрушыць распрацоўку сучаснай тэматыкі, то павінны даваць перавагу ў публікацыі. Часопісы наогул павінны адразу даваць зялёнае святло творам на сучасную тэму. Гэта ж аператыўны матэрыял, гэта амаль газета.

Перавагу павінен мець усё-такі пісьменнік, галоўным чынам, у публікацыі. А так якую перавагу? Канешне, у публікацыі, каб першачаргова ішлі творы пра сучаснасць, каб у выдавецтвах нашых яны не ляжалі па 3—4 гады. Раман яшчэ паўбяды, ён праблемны. А калі гэта вострая п'еса, дакументальная аповесць? За такі доўгі час матэрыял траціць сваю актуальнасць. А пакуль што, безумоўна, перавагу больш маюць пісьменнікі ваеннай тэмы, чым тыя, хто распрацоўвае канфлікты сучаснасці ці шукае іх.

— Чаму ў нас часам выходзяць з друку кнігі, якія па свайму ўзроўню адлюстравання жыцця, мастацкай вартасці далёкія ад дасканаласці?

— Я павінен сказаць, што літаратурны працэс вельмі складаны. Такім ён быў і застанецца. Колькі было пісьменнікаў, дапусцім у XIX стагоддзі, у дакастрычніцкі перыяд XX стагоддзя? У Расіі, я маю на ўвазе. Сотні, калі не тысячы імён! А мы, нават людзі, якія займаюцца літаратурай, можам па памяці назваць у XIX стагоддзі 20—30 чалавек, у пачатку XX стагоддзя — не больш. У нас выдаецца многа літаратуры, вельмі многа. І гэта натуральна: попыт на літаратуру нараджае прапанову — з'яўляецца многа пісьменнікаў. Я не хачу сказаць, што многія з іх зусім бяздарныя. Але многія яшчэ не выраслі для таго, каб даць тое, што зацікавіла б шырокую масу.

— Якія асноўныя праблемы стаяць перад літаратурнай крытыкай і якія, на Ваш погляд, шляхі іх вырашэння?

— Перад крытыкай, задачы заўсёды стаяць адны і тыя ж. І пакуль што з гэтымі задачамі лепш за ўсё справіўся Бялінскі.

Тут у чым галоўнае, як мне здаецца? Мы нядрэнна навучыліся аналізаваць. Нашы крытыкі, я маю на ўвазе і сябе, таму што сам пісаў крытычныя артыкулы, рэцэнзіі аналізаваць твор могуць талкова. Умеем нават павучыць адзін аднаго: вось сам пісаць не ўмею, дык і не пішу, а як трэба напісаць, тут павучыць можна. Крытыкі таксама грашаць гэтай хваробай. Тут задача ў тым, каб мы ўмелі хораша і заўсёды спалучаць грамадскія працэсы з літаратурнымі з'явамі. І любую літаратурную з'яву суадносіць і вытлумачваць тым, што адбываецца ў грамадстве. Вось каб тое ўсё, пра што гаварылі на XXVII з'ездзе М. С. Гарбачоў і многія выступаючыя, яшчэ перад з'ездам сказалі крытыкі, я б сказаў, вось гэта крытыка ў нас! Яны ж не сказалі.

Каб наша крытыка паразважала, як Бялінскі разважаў, пра жыццё, пра яго працэсы, то, відаць, і чытач пачаў бы чытаць крытычныя артыкулы, як ён зараз чытае, дапусцім, другі сшытак той жа «Литературной газеты».

— Чым выклікана Ваша далучэнне да крытыкі і як гэта спрыяе асноўнай Вашай пісьменніцкай працы?

— Я займаўся крытыкай эпізадычна. Займацца ёю пачаў, відаць, у сілу свайго палажэння сакратара, першага сакратара Саюза пісьменнікаў, таму што выступаў з дакладамі на пленумах, на партыйных, савецкіх нарадах. Вымушаны быў пісаць таксама артыкулы з той ці іншай нагоды, у сувязі з юбілеямі і г. д. Гэта ўжо крытыка своеасаблівая, канешне. Але разам з тым я ўсё-такі стараюся зрабіць і пэўны аналіз творчасці. Лічыў сваім абавязкам напісаць, дапусцім, успаміны пра сваіх таварышаў, якія адышлі ад нас, пра таго ж, дапусцім, Коласа, Лынькова, Глебку, Броўку, Мележа, Макаёнка. Часам я пісаў пра таварышаў з другіх рэспублік. Пра Ганчара, напрыклад, пісаў разы тры, пра Закруткіна пісаў, пра Сартакова.

— Пісьменніцкая крытыка. Ці мае яна асаблівасці?

— Магчыма, асаблівасць заключаецца ў тым, што нас больш, чым крытыкаў, цягне пры аналізе расказаць і пра самога пісьменніка. Не ўсе прафесіянальныя крытыкі гэта ўмеюць рабіць — раскрыць чалавечы воблік самога пісьменніка. А так, канешне, мы вучымся ў вопытных крытыкаў і паўтараем іх жа памылкі.

— Чаму памылкі?

— Мы вучымся ў іх і паўтараем усё станоўчае, але паўтараем і памылкі. Не памылкі нават, а недахопы. Памылак мала бывае. Усе зараз даволі адукаваныя людзі. А вось узровень бывае не вельмі высокі: і ў празаікаў, і ў паэтаў, і ў крытыкаў.

— Чалавечы фактар — ключавое звяно паскарэння. Яго актывізацыя прад'яўляе да творчай інтэлігенцыі новыя высокія патрабаванні, выстаўляе новыя крытэрыі ацэнкі твораў літаратуры і мастацтва. Якія гэта асноўныя крытэрыі, на Ваш погляд?

— Чалавек заўсёды быў у цэнтры мастацкай літаратуры. Чалавек сацыяльна арганізаваны, г. зн. чалавек і вытворчыя адносіны на даным этапе. Адносіны, дапусцім, у вайну адны, у наш час — зусім іншыя. У наш час бываюць даволі вострыя сітуацыі. Як зараз перажываем мы ўсе, асабліва мы-гамяльчане, у сувязі з аварыяй на Чарнобыльскай атамнай электрастанцыі. Усё адно ўсюды чалавек. І яго высокі гераізм, і яго нізкія якасці, што праявілася там, пад Чарнобылем на Украінскай тэрыторыі, і на нашай, беларускай — у Брагінскім, Хойніцкім, Нараўлянскім раёнах. Таму я скажу, што ўвага да чалавечага фактару ў літаратуры была і раней. Прыклад паказалі нашы класікі, усе савецкія празаікі. Гэта павышаная ўвага да чалавека. Але часам гэтай увагі ў некаторых твораў не хапае.

— Якія здабыткі маладых пісьменнікаў сёння мы маем і чаго не хапае ў іх творчасці?

— Я з большай цікавасцю чытаю маладых. Мяне радуе, што растуць вельмі харошыя паэты і празаікі. Перад пісьменніцкім з'ездам мы прынялі 12 чалавек у Саюз пісьменнікаў. На шчасце, прынялі якраз усіх тых, каго я ведаў, каго чытаў. І мне было проста прыемна, што прынялі людзей дастойных. А недахопы, пра якія я гаварыў, перш за ўсё праяўляюцца, канешне, у маладых. Гэта: слабае веданне жыцця і нейкі недахоп смеласці.

— Што б Вы пажадалі землякам-гамяльчанам?

— Я там нарадзіўся, вырас. Я там зараз дэпутат Вярхоўнага Савета СССР, як раз у раёнах, якія перажываюць значныя цяжкасці. І мне хочацца, каб справіліся з гэтым няшчасцем, якое абрушылася на паўночную Украіну і паўднёвую Беларусь. А што датычыць усёй вялікай Гомельшчыны, маіх землякоў, то хочацца пажадаць поспехаў у выкананні рашэнняў XXVII з'езда КПСС, добрага ўраджаю, добрых надояў і ажыццяўлення ўсіх планаў кожнага чалавека, кожнага калектыва, каб жыццё станавілася лепш, каб сапраўды над намі заўсёды было чыстае неба і чыстае паветра.

Гутарку вёў П. ЖУРАЎ, студэнт VI курса завочнага факультэта ГДУ.

Па матэрыялах XXVII з'езда КПСС

У форме навукова-практычнай канферэнцыі прайшлі заключныя заняткі па палітычнай эканоміі на 3 курсе фізічнага факультэта. Па рашэнню кафедры палітэканоміі тэматыка канферэнцыяй у гэтым годзе накіравана на паглыбленае вывучэнне матэрыялаў XXVII з'езда КПСС. Высвятленню новых з'яў, тэндэнцый і супярэчнасцей сучаснага капіталістычнага грамадства і былі прысвечаны ўсе даклады. Так, з аналізам сутнасці транснацыянальнага манапалістычнага капіталу і паглыблення супярэчнасцей паміж працай і капіталам выступіў В. Позаў.

Аб новых формах і асаблівасцях праяўлення асноўных прыкмет імперыялізму расказала Л. Хрычкова.

Праблемам уплыву навукова-тэхнічнай рэвалюцыі на ўзмацненне форм і метадаў капіталістычнай эксплуатацыі ва ўмовах агульнага крызісу капіталізму былі прысвечаны выступленні студэнтаў Л. Корсун, Н. Пынько, В. Ганчарэнка.

Такія канферэнцыі па курсу палітэканоміі становяцца ўжо традыцыйнымі. Відавочная іх карыснасць як з пункту гледжання паглыблення ведаў, так і з пазіцый набыцця навыкаў публічнага выступлення.

Т. ЛАУШУК, староста гр. Ф-32 фізічнага факультэта.

У студэнцкіх творчых калектывах

УВЕСЬ ЧАС У ПОШУКУ

1986 год — адметны ў жыцці нашай краіны. Гэта год XXVII з'езда КПСС. Надзвычай плённым стаў ён для літаратурнага клуба «Градыент» народнага універсітэта маральна-эстэтычнага выхавання ГДУ. Шмат цікавых спраў на ліку градыентаўцаў. Паэтычны вечар «Назаўсёды абавязаўшы: быць» (па лірыцы А. Блока), беларускія вячоркі «У зямлі нашы карані», літаратурна-музычны спектакль «Добры дзень, Імрэ Кальман!» знаёмы многім студэнтам нашага універсітэта, гасцям Клуба інтэрнацыянальнай дружбы ГДУ, вучням школ г. Гомеля. Партыйным форумам краіны і нашай рэспублікі прысвячалася таксама выязное пасяджэнне клуба ў Веткаўскім музеі народнай творчасці «Гэта спадчына нам засталася ад прадзедаў», вечар сучаснай савецкай літаратуры «Быць грамадзянінам».

Больш глыбокай і дзейснай становіцца сувязь клуба «Градыент» з працоўнай моладдзю Гомеля. Так, на вечар сучаснай савецкай літаратуры студэнты запрасілі рабочых фабрыкі «Палесдрук», работнікаў Веткаўскага музея, гомельскага аэрапорта. Яны разам з градыентаўцамі абмяркоўвалі аповесці В. Быкава «Знак бяды», В. Распуціна — «Пажар», паэму Я. Еўтушэнкі «Фуку». Высветлілася, што праблемы нацыянальнага беларускага характару, духоўных імкненняў сучаснага чалавека, грамадзянскай актыўнасці пісьменніка аднолькава хвалююць і студэнцкую, і працоўную моладзь.

Ужо другі раз члены літаратурнага клуба прынялі ўдзел ва Усесаюзным адзіным клубным дні, які ў гэтым годзе праводзіўся па тэме «Партыя — розум, гонар, сумленне нашай эпохі». Ганаровымі гасцямі «Градыента» былі студэнтка завочнага факультэта ГДУ, дэлегат XXVII з'езда КПСС Н. В. Рыбак, ветэран Вялікай Айчыннай вайны З. Е. Цімафеева, інструктар Цэнтральнага райкома партыі С. Д. Бадруноў, прадстаўнікі абласнога і гарадскога таварыстваў кнігалюбаў. Да Усесаюзнага адзінага клубнага дня градыентаўцы падрыхтавалі літаратурна-музычную кампазіцыю «Партыя — розум, гонар, сумленне нашай эпохі» па творах паэта-трыбуна рэвалюцыі У. Маякоўскага. Патрыятычныя, баявыя вершы У. Маякоўскага чыталі студэнты матфака В. Шведаў, І. Дрэмук, Л. Сініла, А. Гаўрылавец. Усімі ўдзельнікамі кампазіцыі выконваліся песні савецкіх кампазітараў аб партыі, аб Радзіме, аб юнацтве. У адзіным, натхнёным гучанні вершаў, песень адчувалася вялікая еднасць моладзі, гатоўнасць да здзяйснення велічных планаў партыі, Радзімы. І гэта зразумела, бо клуб «Градыент» з'яўляецца ініцыятарам шматлікіх добрых пачынанняў на факультэце. Сярод удзельнікаў клуба — два члены КПСС і тры кандыдаты ў члены партыі.

Цікавай, памятнай была размова градыентаў з Надзеяй Васільеўнай Рыбак, якая падзялілася ўражаннямі аб рабоце XXVII з'езда КПСС, аб пачуццях, выкліканых дакладам Генеральнага сакратара ЦК КПСС М. С. Гарбачовым.

Аб рабоце Цэнтральнага райкома партыі г. Гомеля, ролі камуністаў ў выкананні рашэнняў з'езда расказаў студэнтам С. Д. Бадруноў.

Заключнае слова было прадстаўлена рэктару народнага універсітэта маральна-эстэтычнага выхавання дацэнту Т. П. Гаранінай. Яе ўразіла выступленне градыентаўцаў, «шчырае, ад сэрца ідучае».

Жаданне вучыцца і працаваць па-ленінску, самаадданa, даносіць да людзей свае веды, здабыткі — такія характэрныя рысы членаў літаратурнага клуба «Градыент».

Н. КАПШАЙ,
загадчыца сектара ідэйна-выхаваўчай работы бібліятэкі ГДУ.

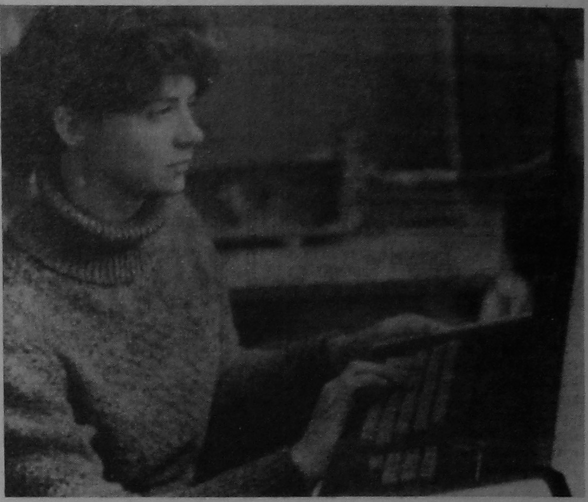

НА ЗДЫМКУ: студэнтка гр. Ф-44 фізічнага факультэта Вольга Давыдзенка за ЭВМ «Электроніка ДЗ-28» выконвае разліковае заданне да лабараторнай работы па курсу «Антэны звышвысокіх частот».

Фота Н. Кір'янавай.

НОВЫЯ АБРАДЫ

РАСЦІ ШЧАСЛІВЫМ, ЧАЛАВЕК!

З'явіўся новы чалавек... Новы савецкі грамадзянін. Якім ён будзе? Кім стане? Можа гэтыя пакуль што маленькія ручкі, што цягнуцца да маці, праз некаторы час павядуць міжпланетны карабель да зор, будуць будаваць гарады, чараваць людзей дзівоснай музыкай. Гэта ўсё будзе. А пакуль шчаслівыя маці і бацька радасна ўсміхаюцца свайму першынцу, сімвалу свайго шчырага кахання. Але з'яўленне новага чалавека — гэта не толькі радасць для блізкіх і родных дзіцяці, гэта знамянальны факт для грамадства і дзяржавы. Не выпадкова ўсе стагоддзі сямейным абрадам удзялялася вялікая ўвага.

Наш імклівы час — гэта эпоха вялікіх здзяйсненняў, радасных змен, грандыёзных перспектыў. Менавіта імі абумоўлена з'яўленне ўсё новых пачынаў, ініцыятыў як у сферы эканомікі, так і ў сферы духоўных адносін. Яно характарызуецца шырокім распаўсюджаннем такой важнай з'явы духоўнага жыцця, як сучасныя грамадскія і грамадзянскія абрады і традыцыі.

У Праграме КПСС запісана: «Падтрымліваючы прагрэсіўныя традыцыі кожнага народа, робячы іх здабыткам усіх савецкіх людзей, партыя будзе ўсямерна развіваць новыя, адзіныя для ўсіх нацый рэвалюцыйныя традыцыі будаўнікоў камунізма». Гэтыя задачы добра ўсведамляе і калектыў аддзела ЗАГС Савецкага раёна г. Гомеля. Сведчаннем таму — нядаўна праведзенае ў Палацы культуры хімзавода свята ўрачыстага прысваення імя новаму жыхару горада.

Раздзяліць шчасце маладой сям'і Фраловых прыйшлі супрацоўнікі аддзела ЗАГС, Палаца культуры, блізкія і родныя, сябры па рабоце і вучобе. Дзень прысваення імя стаў радасным не толькі для гэтай сям'і, але і для ўсіх прысутных. Бо тут гучалі пажаданні ў вялікі жыццёвы шлях маленькаму Сяргею, гаварыліся палымяныя словы аб маці, Радзіме, партыі, аб шчаслівым прызначэнні чалавека ў сацыялістычным грамадстве.

Шчаслівых бацькоў віншавалі сябры па рабоце і вучобе (Васіль Фралоў працуе на заводзе «Гідрааўтаматыка», Ірына — студэнтка экамфака ГДУ). Вялікую дапамогу ў правядзенні свята аказала рэктар народнага універсітэта маральна-эстэтычнага выхавання, в. а. загадчыцы кафедры этыкі, эстэтыкі і навуковага атэізму дацэнт Т. П. Гараніна. Самыя шчырыя, ласкавыя словы знайшла яна для вінаўнікаў урачыстасці, уручыла ім ад прафкома студэнтаў ГДУ падарунак. Ад імя раённага Савета народных дэпутатаў горача і пранікнёна гаварыла сакратар райвыканкома Т. С. Філімончык. Водар духмяных кветак надаваў святу яшчэ большую ўрачыстасць.

Свята прысваення імя толькі пачынае свае першыя крокі. Наперадзе — вялікая работа па распрацоўцы цікавага сцэнарыя, вывучэнне лепшых нацыянальных традыцый. Тут ёсць простор для думкі і фантазіі.

С. ШТЭЙНЕР,
загадчыца аддзела ЗАГС Савецкага раёна г. Гомеля.

НА ЗДЫМКУ: хвалюючы і ўрачысты момант у сямейным жыцці маладых бацькоў Ірыны і Васіля Фраловых.

СЛОВА — ВУЧОНАМУ

ЗАХАВАЦЬ ЖЫЦЦЁ НА ЗЯМЛІ

Калі і дзе ўзнікла жыццё на нашай планеце? Адказ на гэта пытанне вучоныя шукаюць у пластах горных парод з акамянелымі ў іх раслінамі і жывёламі, якія некалі раслі і жылі на Зямлі. Аднак першыя старонкі каменнага летапісу падобны на абломкі гліняных таблічак з вавілонскім клінапісным тэкстам — патрабуецца шмат працы, каб спасцігнуць іх сэнс. Нядзіўна, што і ў нашы дні геолагі і біёлагі не могуць даць канчатковага адказу на пастаўленае пытанне.

Шматлікія рэшткі жывёл і раслін, якія сустракаюцца ў каменным вуглі, сланцах, вапняках і іншых горных пародах, сведчаць аб існаванні жыцця ў далёкім мінулым. На аснове гэтых выкапняў рэштках арганізмаў і было зроблена заключэнне, што жыццё на Зямлі з'явілася каля 570 мільёнаў гадоў назад. Яшчэ зусім нядаўна такія ўяўленні сярод геолагаў былі звычайнымі.

Аднак з ростам навуковых ведаў межы існавання жыцця на Зямлі бесперапынна адсоўваюцца ў самыя глыбінныя пласты геалагічнай гісторыі. Так, напрыклад, ва ўзорах горных парод, паднятых пры бурэнні Кольскай свідравіны з глыбінь 8—10 км, былі знойдзены значныя ўключэнні акамянелых мікраарганізмаў, якія жылі два мільярды гадоў таму назад. Нагадаем, што свідравіна на Кольскім паўвостраве самая глыбокая ў свеце. Праходка яе звыш 12 км — вялікі поспех савецкіх вучоных, металургаў і інжынераў.

Самыя старажытныя пласты горных парод ва ўзросце 3—3,5 мільярдаў гадоў знойдзены геолагамі ў Афрыцы, Канадзе, ва Усходняй Сібіры на Алдане. Ва ўсіх іх захаваліся рэшткі бактэрый і водарасцей. Строга навуковыя факты аб выключнай старажытнасці Зямлі і жыцця на ёй нанеслі сакрушальны ўдар па рэлігійных догмах, біблейскіх выдумках аб стварэнні свету прыдуманым Богам.

А ўсё ж такі колькі часу прайшло з моманту нараджэння Зямлі, як касмічнага цела да нашых дзён? 4—4,5 мільярды гадоў — такая ацэнка ўзросту зямнога шару сучаснай навукай. Але ніхто да гэтага часу не даказаў, што больш стражытнае — Зямля ці жыццё. Гэта думка ўпершыню па-прарочы была выказана геніяльным геахімікам В. І. Вярнадскім і нядаўна на старонках газеты «Известия» была зноў паўторана кіраўніком савецкіх палеантолагаў акадэмікам Б. С. Сакаловым.

Жывёльны свет за мільярды гадоў прайшоў складаны шлях. Гэта было ўзыходзячае біялагічна прагрэсіўнае развіццё — ад прасцейшых аднаклетачных бактэрый да чалавека. Але вось што здзіўляе, прымушае пакланіцца перад магутнасцю Прыроды: геалагічнай навукай бясспрэчна даказана, што з'явіўшыся, жыццё ўжо ніколі ў цэлым не знікала, якія б катастрофы, звязаныя з рэзкім змяненнем клімату, не абрушваліся на планету: грандыёзныя вулканічныя вывяржэнні, вялікія абледзяненні або дапускаемыя ў мінулым сустрэчы з касмічнымі прышэльцамі-каметамі і буйнымі метэарытамі.

Але ці заўсёды будзе так? Пачуццё трывогі, няхай нават падсвядома, не пакідае мяне нават у самыя шчаслівыя моманты жыцця. Няўжо ўсё жывое на Зямлі, у тым ліку чалавецтва, прайшло такую вельмі доўгую і мудрую эвалюцыю толькі дзеля таго, каб у лічаныя мінуты загінуць у ядзерным смерчы?! Немагчыма зразумець, ацаніць усю глыбіню маральнага падзення (іншыя словы мне цяжка падабраць) амерыканскага імперыялізму, які выношвае злавесныя планы зоркавых войнаў, ядзерных пажараў, здольных перарваць або зусім скалечыць вялікі жыццёвы ланцуг. Хочацца верыць, што Розум пераможа!

В. ВАХРУШАЎ,
загадчык кафедры мінералогіі і агульнай геалогіі, прафесар.

З НАРОДНЫХ КРЫНІЦ

ПАКЛАНІЦЕСЯ ДУБУ

(Працяг. Пачатак у № 19).

У НЕКАТОРЫХ мастацкіх творах, якія адлюстроўваюць часы сівой мінуўшчыны нашай краіны, сустракаецца апісанне вянчання маладых людзей ля свяшчэнных дубоў. Так, у рамане Івана Мяло «Прынада», ёсць адпаведныя радкі: «Век пакланяйся яму (пану — А. Н.), усё роўна па-добраму за цябе Алеську не аддасць. Чым так сядзець — звёў бы ў лес. Абвянчайцесе вакол дуба. Багі вас благаслаўляць».

Часта дрэвы, якім пакланяліся, нават «кармілі» (перад тым, як трэба было секчы лес), спадзяючыся такім шляхам задобрыць «лясных духаў». Працэс «кармлення» дрэва, якое павінна стаць часткай нейкай будыніны, «размову» з ім, можна знайсці ў этнаграфічных працах А. Е. Багдановіча.

У апошні час вучоныя сцвярджаюць яшчэ і такі факт: першым хлебам старажытнага чалавека быў хлеб жалудовы. Нашы далёкія продкі «спрабавалі на зуб» усё, што давала прырода, і, безумоўна, ацанілі спажыўнасць жалудоў. Можна ўявіць, як жалуды вымочвалі, сушылі, падсмажвалі на агні, і паступова справа дайшла да выпякання хлеба. Так, пры раскопках паселішчаў пяцігадовай даўнасці (Украіна) археолагі знайшлі печ з адбіткамі жалудоў у гліне. У цяжкія ваенныя і першыя пасляваенныя гады жыхары разбураных раёнаў Беларусі дамешвалі ў жытнёвую муку патоўчаныя жалуды.

Дуб з незапамятных часоў лічыўся ў народзе сімвалам мудрасці, развагі, сілы і нават розуму. Дж. Фрэзер, напрыклад, падкрэслівае, што ў фальклорах розных народаў некаторыя дрэвы, у тым ліку і дуб, маюць адбітак сталасці, памяркоўнасці. Сюды, канешне, не ўваходзяць травы і нізкарослыя прадстаўнікі лесу. Але даволі часта можна пачуць і зняважлівае «Эх, ты дубіна!», што наадварот, падкрэслівае тупасць, самаўпэўненасць некаторых людзей, іх цвердалобасць.

Калі закрануць тое дрэва, якое ў народзе лічыцца свяшчэнным, то той, хто гэта зрабіў, будзе абавязкова пакараны. А. Е. Багдановіч прыводзіць такі прыклад: «Беларусы б. Ігуменскага павета раней верылі, што ёсць такія дрэвы, якія нельга секчы: як не сцеражыся, а яно цябе прыдушыць. У раёне Барысава быў некалі ссечаны дуб, які самотна стаяў на паляне, «старажытны дуб» вельмі вялікіх памераў. Калі яго ссеклі, то падаючы, ён раздушыў усіх, хто яго сек, і, акрамя таго, цэлы тыдзень пасля гэтага лютавала страшэнная бура з громам і маланкамі, якая прынесла многа гора. А раней, калі дуб стаяў, то з кожным, хто яго секане сякерай, абавязкова здаралася няшчасце. Не раілі таксама беларусы секчы дрэва, якое скрыпіць, бо гэта пэўная прыкмета, што ў дрэве мучыцца чалавечая душа: чалавек, які ссек такое дрэва, прымушае яе шукаць сабе новы прытулак, за што ён можа паплаціцца калецтвам, а калі і сваім жыццём».

НЕКАТОРЫЯ археалагічныя, фальклорныя крыніцы пераканаўча сведчаць пра тое, што ў старажытных славян культ дуба быў звязаны з культам звяроў. Вельмі цікавы прыклад прыведзены ў зборніку «Новае ў археалогіі Кіева» (1983). Гаворка ідзе аб больш чым дзевяцімятровым ствале дуба, які быў вымыты земснарадам у Дняпры, паблізу вусця Дзясны. На вышыні 6 м у яго закладзены дзевяць дзічыных сківіц з клыкамі. Няма сумнення, што перад намі свяшчэннае дрэва, культ якога ў старажытных славян быў цесна звязаны з культам звяроў. У свой час (1910 г.) падобная знаходка была выцягнута з дна Дзясны паміж Острам і Чарнігавам. К. Балсуноўскі справядліва бачыў у ёй свяшчэнны дуб Перуна, падобны да таго, які, па словах К. Багранараднага, рос на Хорціце (Запарожская сеч) і ля якога русы прыносілі ахвяры язычніцкім багам.

Знойдзены ў 1975 г., дуб стаяў на месцы перасячэння шляхоў з Кіева на Чарнігаў. Як і хорціцкі, ён таксама іграў ролю своеасаблівага свяцілішча, дзе адбываліся розныя язычніцкія гульні, ахвярапрынашэнні. Вакол Кіева такіх свяшчэнных дубоў было, відаць, многа. Звесткі пра іх захаваў і летапіс.

Свет у цэлым ўяўляўся старажытнаму чалавеку адушаўленым, і дрэвы, вядома, не складалі выключэння. «Бывае,—адзначае вядомы французскі даследчык фальклору Б. Оля, — што ўшанаванне аддаецца і жывому дрэву той ці іншай пароды, так як лічылася, што ў ім схавалася звышнатуральная сіла». Наш прашчур верыў у тое, што дрэвы валодаюць душамі, такімі ж як у людзей, і свядома пакланяўся ім. Дрэвам надаваліся розныя цудадзейныя ўласцівасці, асабліва тым, у якія ўдарыла маланка. У народзе існавала павер'е, што дуб (магло быць і іншае вялікае, моцнае дрэва) з'яўляецца сімвалам дрэва-хмары. Зіма выпівае з яго сок і ён замірае, а вясною, з абуджэннем прыроды ажывае і пачынае цвісці маланкамі. Адсюль і выслоў'е «Цвіце перуновым цветам». У беларускім фальклоры можна знайсці шмат прыкладаў, дзе маланка б'е менавіта ў верхавіны магутных дубоў: «але ось і пачаў Пярун палыскаць: трэсне ў хвоюдак і расколе ад самага верху аж да карэня, трэсне ў дуба — расколе дуба, як цёўку» (казка «Каваль-багатыр»). Ствараецца ўражанне, што маланка быццам бы незнарок толькі і рабіла, што шукала ў лесе дуб, каб ударыць у яго. З другога боку можна лёгка растлумачыць, чаму менавіта ў гэтае дрэва біла «страла» Перуна. Дубы заўсёды любяць расці як бы асобна ад іншых дрэў, на невялічкіх палянах, да таго ж яны ўзвышаюцца над ляснымі абшарамі, таму і трапляла ў іх маланка часцей за ўсё. Гэтай звычайнай з'яве старажытны чалавек, які не мог яе растлумачыць, надаваў магічнае значэнне.

СВОЕАСАБЛІВЫ страх перад лесам адлюстраваны ў многіх вуснапаэтычных творах. Калі мы звернемся да беларускага фальклору, то ўбачым, што адносіны да лесу ў селяніна былі дваякімі. У адных выпадках — лес хаваў людзей ад эксплуататараў, заступаўся за іх. Там жылі, паводле народных паданняў, легендарныя казачныя героі Рымша і Машэка, а з другога боку, лес — вораг мужыка-земляроба. Менавіта адтуль выходзілі на дарогу бязлітасныя рабаўнікі—разбойнікі, якія не шкадавалі ні старога, ні малога, наводзілі жах на жыхара вёскі. У непралазнай ляснoй глушы зрабілі сваё сховішча таксама нячыстыя і чэрці, ведзьмакі і Кашчэі Бессмяротныя і іншыя адмоўныя персанажы вуснапаэтычных твораў.

Што тычыцца непасрэдна вобраза самога дуба, то ён выступае напрыклад, у песеннай лірыцы, як памяркоўны бацька, старэйшы брат, якія заступаюцца за сваіх малодшых, за сваю сям'ю. Вельмі часта вобраз гэтага дрэва асацыіруецца з вобразам маладога хлапца, жаніха, казака:

— Ты, дубочак зеляненькі...
Шырок лісток на табе,
Ты, казача маладзенькі,
Няма праўданькі ў цябе.

Даволі часта з дубамі магутнымі параўноваліся ў песнях кабзароў народныя ўкраінскія героі Сагайдачны, Залізняк, Кармелюк, Доўбуш і іншыя.

А ў рускіх народных песнях, калі гаворка заходзіць аб бацьку дзяўчыны, якая павінна вянчацца, то абавязкова з'яўляецца другі мастацкі вобраз-сімвал: магутнае дрэва з вялізным моцным голлем. Звычайна гэта дуб, (але сустракаюцца і іншыя дрэвы — елка, кіпарыс):

Что у дуба, дуба зелена,
Много листа, много по-листу.
Нет серебряной вершиночки, —
Позолоченной маковочки,
Нету-нет у нашей Настеньки,
Нету-нет родима батюшки...

і няма каму яе благаславіць. Асацыяцыі маглі падказаць народным песнярам вобраз бацькі — гаспадара, уладара, а магчыма нават, старэйшыны рода, які часцей за ўсё параўноўваўся з гордым, велічным асілкам — дубам.

У пералічаных творах дуб яшчэ адначасова сімвал чалавечай дабрыні, моцы, маладосці, кіпучага жыцця. Ад першабытнаабшчыннага «святога» татэма амаль што нічога не засталося. Хіба толькі «душа». Вельмі ж яна нагадвае ў народных песнях «сапраўдную» чалавечую «душу», якая блізка ўспрымае не толькі сваё, асабістае, але і чужое агульнае гора і бяду. «Душа», якую ўсё яшчэ бачаць сяляне ў дрэвах, ужо не тая «усемагутная», магічная, што магла кіраваць лёсам чалавека, а хутчэй традыцыйная, надуманая. Так ім перадавалі старэйшыя, так і яны пераказваюць малодшым, дадаючы ад сябе нейкія чараўнічыя, паўфантастычныя рысы, але не імкнучыся (бо магчыма не было патрэбы), даць пэўнае, абгрунтаванае тлумачэнне наконт тых ці іншых уласцівасцей дрэў.

У НАРОДНЫХ казках дуб, наадварот, па-ранейшаму захаваў некаторую «цудадзейную» сілу. Ён заўсёды выступае, як уладар лясоў, часам вельмі суровы, негаваркі, прымушае іншыя дрэвы безагаворачна выконваць свае загады. Магчыма, на такую «мадыфікацыю» традыцыйнага вобраза наклалі адбітак сацыяльныя падзеі, няроўнасць, існуючыя ў эксплуататарскім грамадстве. Казачнікі, якія бачылі несправядлівасць сярод людзей, перанеслі яе і на лес. Моцнае дрэва падпарадкоўвае сабе слабейшае, а вышэйшае не дае цягнуцца да сонца ніжэйшаму.

Часта казачным асілкам, якія абаранялі інтарэсы беднякоў, даводзілася выкарчоўваць і выкідаць цэлыя дубовыя гаі, што раскінуліся на іх шляху і прадстаўлялі сабою ворагаў земляробаў. Чаму менавіта дубы? Мабыць, таму, што такім чынам народныя казачнікі маглі яшчэ болей падкрэсліць фізічную сілу «шукальнікаў справядлівасці». Маўляў, якія не моцныя і магутныя гэтыя дрэвы, а сам чалавек за іх усё ж здаравейшы. Прыклад, прыведзены ў казцы «Каваль-багатыр», яскрава сведчыць пра гэта: «Ідзе ён (Каваль — А. Н.) да йдзе цёмным лесам і вайшоў у такую гушчэчу, што й свету божага не бачно: нельга йсці далей. Ухваціў ён сваю сякеру й давацъ паласкаць. Што махне, дык дзесяць дубоў і паляціць, бы чараціны».

Такім чынам, мы бачым, што ў фальклоры вобраз-сімвал дуба меў некалькі значэнняў: добры, лагодны бацька агромністай ляснoй сям'і, уладар пушчаў, надзелены неабмежаванай уладай, які часта выступае супраць сялян і, ў некаторых выпадках, былое свяшчэннае дрэва, якое захавала сваю магічную сілу.

А. НЕНАДАВЕЦ,
асістэнт кафедры рускай літаратуры.

(Заканчэнне ў наступным нумары газеты).

Мікалай Уладзіміравіч ШАЛУХІН

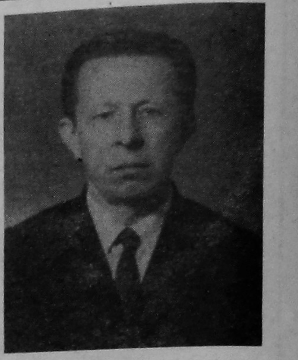

29-га мая 1986 г. на 68-м годзе жыцця раптоўна памёр старэйшы выкладчык Гомельскага дзяржаўнага універсітэта, дацэнт кафедры батанікі і фізіялогіі раслін Мікалай Уладзіміравіч Шалухін.

М. У. Шалухін нарадзіўся 22 сакавіка 1918 г. у г. Гомелі. Па заканчэнні 7 класаў вучыўся на Ялцінскім сельскагаспадарчым рабфаку, у Крымскім сельгасінстытуце, у Беларускім лесатэхнічным інстытуце, які ў 1941 годзе эвакуіраваўся ў г. Свярдлоўск, дзе праз год і закончыў лясны факультэт Уральскага лесатэхнічнага інстытута.

М. У. Шалухін — удзельнік Вялікай Айчыннай вайны, узнагароджаны ордэнам і медалямі.

У 1946 г. М. У. Шалухін быў дэмабілізаваны як спецыяліст народнай гаспадаркі. У 1947—1949 г.г. працаваў у сістэме Гомельскага трэста «Лесхімпрам» на пасадзе тэхнарука і інжынера па лесахіміі. З 1949 па 1952 г.г. быў аспірантам Беларускага навукова-даследчага інстытута лясной гаспадаркі. У 1952 г. М. У. Шалухін абараніў кандыдацкую дысертацыю і на працягу 10 гадоў працаваў старшым навуковым супрацоўнікам інстытута. У нашай ВНУ Мікалай Уладзіміравіч працаваў з 1963 года дацэнтам кафедры батанікі і фізіялогіі раслін. Ім апублікавана 35 навуковых работ, у тым ліку «Атлас па анатоміі раслін», якім і да цяперашняга часу карыстаюцца студэнты біялагічных факультэтаў педагагічных інстытутаў і універсітэтаў.

М. У. Шалухіна вызначалі шырокая эрудыцыя, жыццярадаснасць, працалюбства, добразычлівасць. Ён карыстаўся заслужаным аўтарытэтам сярод супрацоўнікаў і студэнтаў факультэта.

Памяць пра Мікалая Уладзіміравіча Шалухіна назаўсёды застанецца ў нашых сэрцах.

Група таварышаў.

КАНСУЛЬТАЦЫЯ ЮРЫСТА

РАБОТА ПА СУМЯШЧАЛЬНІЦТВУ

Сумяшчальніцтва — гэта выкананне, акрамя асноўнай, іншай рэгулярнай платнай работы за межамі рабочага часу першай. Сумяшчальніцтва дапускаецца толькі ў адной арганізацыі.

У адпаведнасці з дзеючым заканадаўствам прафесарска-выкладчыцкі састаў вышэйшых навучальных устаноў можа працаваць па сумяшчальніцтву ў лабараторыях прадпрыемстваў, у доследна-эксперыментальных, навуковых і іншых арганізацыях, якія выконваюць работы, звязаныя з развіццём радыёэлектронікі, прыборабудавання, хіміі і сельскай гаспадаркі. Сумяшчальніцтва дазваляецца навуковым работнікам навукова-даследчых устаноў і спецыялістам народнай гаспадаркі на педагагічнай рабоце ў ВНУ. Інжынерна-тэхнічныя работнікі і служачыя маюць права выконваць па сумяшчальніцтву работу, звязаную з непасрэдным аказаннем паслуг насельніцтву на прадпрыемствах бытавога абслугоўвання. Дапускаецца работа па сумяшчальніцтву рабочых і малодшага абслугоўваючага персаналу, незалежна ад размера іх заработнай платы па асноўнай рабоце.

Для афармлення на работу па сумяшчальніцтву неабходны пісьмовы дазвол кіраўнікоў абодвух зацікаўленых прадпрыемстваў, узгоднены з прафсаюзнымі камітэтамі па асноўнай і сумяшчаемай работах. У дазволе з асноўнага месца работы павінна быць указана: у якой арганізацыі, на які тэрмін і ў які час сутак дазваляецца сумяшчальніцтва, а таксама ўмовы аплаты працы па асноўнаму месцу работы.

Прафесарска - выкладчыцкаму саставу аплата працы па сумяшчаемай пасадзе праводзіцца з разліку ўстаноўленага акладу па сумяшчаемай рабоце прапарцыянальна фактычнай нагрузцы, але не больш палавіны поўнага акладу па сумяшчаемай пасадзе. Для рабочых і малодшага абслугоўваючага персаналу аплата працы па другой рабоце праводзіцца з разліку акладу ў залежнасці ад яе аб'ёму і якасці. Аднак гэтая зарплата не павінна перавышаць аклад па асноўнай рабоце. Прэміі сумяшчальнікам налічваюцца ў агульным парадку.

Сумяшчальнікі маюць права на штогадовы водпуск як па асноўнай, так і па сумяшчаемай рабоце — той працягласці, якая ўстаноўлена для адпаведных пасад і прафесій. Водпуск па сумяшчаемай пасадзе прадстаўляецца адначасова з водпускам па асноўнай. Права на аплачваемы водпуск па сумяшчаемай рабоце маюць рабочыя, малодшы абслугоўваючы персанал, выкладчыкі тэхнікумаў, агульнаадукацыйных школ і медыцынскія работнікі. Прычым аплата па сумяшчаемай рабоце вызначаецца з сярэднемесячнага заработку за 12 месяцаў работы па гэтай пасадзе.

Звальненне з сумяшчаемай работы праводзіцца на падставах, прадугледжаных заканадаўствам, а таксама ў выпадках адмены дазволу на сумяшчальніцтва або прыёму на гэтую пасаду работніка, які не з'яўляецца сумяшчальнікам. Звальненне праводзіцца без згоды прафсаюзнага камітэта, папярэджання і выплаты выхадной дапамогі.

В. РУПІН,
юрысконсульт ГДУ.

СПОРТ

ВЫЙШЛІ Ў ФІНАЛ

● У Гомелі адбыўся заняльны турнір па футболу на першынство студэнцкага таварыства рэспублікі. На полі сустрэліся каманды ГДУ, Мазырскага педагагічнага, Магілёўскага тэхналагічнага і Гомельскага політэхнічнага інстытутаў. Нашы футбалісты ва ўсіх матчах атрымалі перамогу і выйшлі ў фінал першынства.

Рэдактар Ул. БАЛОГА.

Рэктарат, партком, грамадскія арганізацыі універсітэта, дэканат біялагічнага факультэта, кафедра батанікі і фізіялогіі раслін смуткуюць з выпадку раптоўнай смерці дацэнта ШАЛУХІНА Мікалая Уладзіміравіча і выказваюць глыбокае спачуванне сям'і і родным памёршага.

АЗ 43289

«Гомельский университет» — орган парткома, ректората, комитета ЛКСМБ и профкомов Гомельского государственного университета (на белорусском языке), Гомельская фабрыка «Палесдрук» Дзяржкамітэта БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю. Гомель, Савецкая, 1. Аб'ём — 1 друк. аркуш.
Наш адрас: вул. Савецкая, 104, п. 3-11, т. 57-16-52. Тыраж 2000 экз.